

HAMMARSKÖLD, LORENZO

**Bref från en Stockholmsbo till en vän i
landsorten angående romansen Axel, af
Esaias Tegnér. Stockholm, 1826. Tryckt i
Wennlundska boktryckeriet.**

Stockholm
1826

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Prof. ag. coll. of Tiger

1826

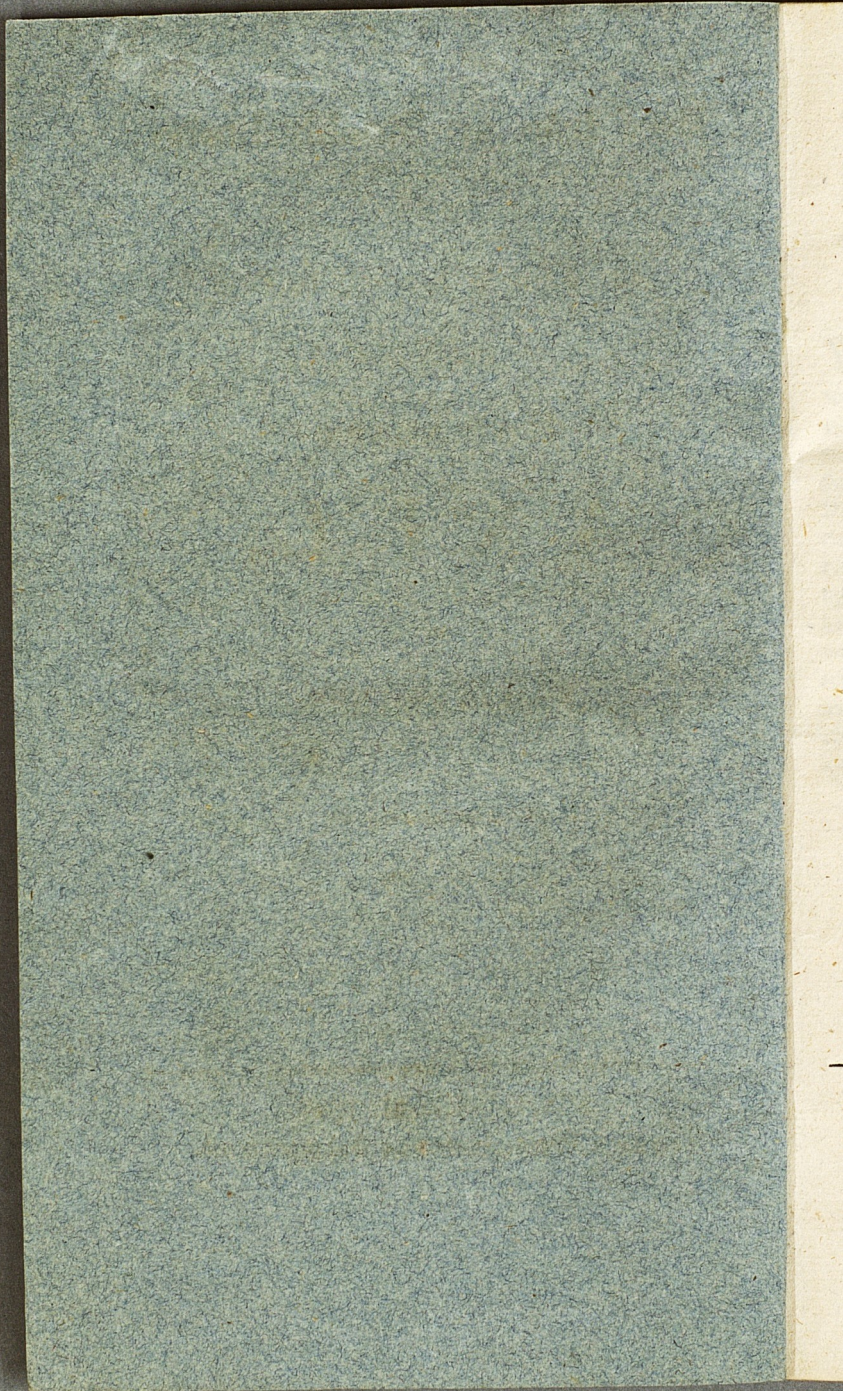
Vitt. S.

Teguel

Prof.

Coll.

1826

Bref från en Stockholmsbo

till

en Vän i Landsorten

angående

Romansen

A X E L,

af

ESAIAS TEGNÉR.

STOCKHOLM, 1826.

Tryckt i Wennlundiska Boktryckeriet.

Beskrifning öfver Stockholms

III

en Vän i Landsorten

engelska

Romaner

A X E L

2

STOCKHOLM

STOCKHOLM, 1786.

Tryckt i Wenzelska Boktryckeriet.

Vid återkomsten från Din utländska resa bad Du mig skriftligen yttra mina tankar om ett poem, som hos utländningen gjordt mycket uppseende och äfven blifvit öfversatt på flera fremmande nationers språk, — Du menade: Romansen *Axel* af Hr Biskoppen m. m. Dr. Tegnér. Öfverhopad af göromål, har jag ej förr än nu kunnat gå Din önskan till mötes, ehuru visserligen ganska ofullkomligt; ty såsom blott vitterhetsälskare, men ingalunda konstnare, kan jag ej gifva Dig mer än några smärre reflexioner, hvartill poemet tyckts mig föranleda, några svaga uttryck af de känslor, som vid dess ofta förnyade genomläsande intagit min själ. — Åt vår odödlige *Leopold* har Skalden tillägnat sitt poem med följande dedikation:

Der satt på en af Pindens throner
en sångarkung i utdödt hof,
och harpan med de rena toner
låg tystnad på hans arm och sof.

Han var ej mer, som förr, den glade
förtjusarn, hörd af stad och land,
och mörkret, för att hämnas, hade
uppå hans ögon lagt sin hand.

Då reste sig ett yngre slägte
med sorl ur sina dalars natt.

De stormade, men ingen räckte
till thronen, der den gamle satt.

Gick så en fremling med sin lyra
den vilda tummelplats förbi.
Han såg väl striden och dess yra,
Men icke meningen deri.

"Hvad vill, sad' han, det långa kifvet?
Den höges måttstock är ej vår.
Från andra höjder såg han lifvet,
hans sång på andra toner går.

Från himlen kommer sångarljuset,
dess första färg har ingen sett.
Det bryts i skyn, det bryts i gruset,
för Gud allena är det ett.

Som blomstren skifta i det gröna,
så skiftar Diktens lätta här.
I många former trifs det Sköna,
och skönt är allt, som snillrikt är.

Hell dig, bland classiska ruiner
du gamle, hög och undransvärd!
Du Pharos, som står kvar och skiner
ur en förgången sångarverld!

Till skum slås vågorna och stanna
emot din fot: för seglarns syn
du står med lågan på din panna,
och lyser djupet, tänd i skyn." —

Så talade han rörd, och lade
 för skaldens fötter ned sin krans.
 Den krans var ringa, men han hade
 ej någon bättre då till hands.

Och solen sjunker i detsamma,
 och natten står på bergets topp;
 och rundt kring sångarns hjessa flamma
 det gamla Minnets facklor opp.

Skönheterna i denna poetiska hyllning åt
 den vördnadsvärde "Sångarkungen", och det träf-
 fande i skildringen af de så kallade gamla och
 nya vittra skolorna, undfalla Dig säkerligen icke,
 hvarföre jag genast förfogar mig till sjelfva Poemet.

Efter den vackra inledningen som lyder
 sålunda:

Den gamla tiden är mig kär,
 den gamla Carolinska tiden,
 ty glad han var som samvetsfriden,
 och modig såsom segren är.
 Än ligger i de norra landen
 dess återsken kring himlaranden,
 och mäktiga gestalter gå
 med bälten gula, rockar blå,
 i aftonrodnan upp och neder.
 Med vördnad ser jag opp till Eder,
 J Hjeltar från en högre verld
 med kyller och med långa svärd!

En af de gamla Caroliner
 jag kände i min barndoms dar.
 På jorden stod han ännu qvar,
 ett segertecken i ruiner.
 Från hundraårig hjessa sken

allt silfver som den gamle hade,
 och ärren på hans panna sade
 hvad runor på en Bautasten.
 Vål var han fattig, men förtrogen
 med nöden, lekte han med den,
 som förr i fält han lefde än,
 och bodde i ett torp i skogen.
 Dock ägde han klenoder två
 mot dem han ansåg världen ringa:
 sin Bibel och sin gamla klinga
 med Carl den Tolfstes namn uppå.
 Den store Konungens bedrifter
 som letas nu i hundra skrifter
 (ty vida kring den örnen flög)
 de stodo i den gamles minne,
 som kämpeurnorna stå inne
 uti en grönklädd ättehög.
 O! när han talte om en fara
 för Kungen, för hans gossar blå,
 hur högt han bar sitt hufvud då,
 hur tindrade hans ögon klara,
 och kraftigt som ett svärdshugg klang
 hvart ord som från hans läppar sprang.
 Så satt han ofta, långt på natten,
 och talte om den forna tid,
 och hvar gång Carl blef nämnd dervid,
 han lyfte på den slitna hatten.
 Förundrad stod jag vid hans knän
 (ty längre upp jag då ej räckte)
 och bilden af hans hjelte slägte
 den har jag från min barndom hän.
 Och månet dunkelt sagominne

bor sedan dess uti mitt sinne
svärdsliljan likt, när i sitt frö
hon sofver under vintrens snö.

Den gamle hvilar hos de döde.
Frid med hans aska! Sagans ord
har jag af honom. Tag den, Nord,
och gråt med mig vid Axels öde!
Mot gubbens ord min sång är matt,
i enkla rim tillhopasatt.

Följer sjelfva romansen. Denna börjar Skalden med en målning af den tidpunkt, då händelsen passerade: en tidpunkt, som här skildras så värdigt den Hjelte, hvilken då förde Sveriges spira, men af ett olyckligt öde såg sig tvungen att i översamhet förnöta sin tid bland kristna namnets födda fiender, medan hans egna stater föröddes af utländskt våld och inhemska partistrider:

Den store Kungen låg i Bender.
Förödda voro ren hans länder,
beledt hans namn, nyss ärorikt.
Hans folk en sårad kämpe likt
som ren af döden känner kölden,
stod, fäktande på knä, bak skölden,
och intet hopp om räddning fans
i något annat bröst än hans.
Fast stormen bläddrade i bladen
af ödets bok, fast jorden skalf,
lugn stod han, som ett bomfritt hvalf
står qvar i den förbrända staden,
som klippan i det vilda haf,
som sinnesstyrkan på en graf.

Med tanken oupphörligt fästad på sitt rikets väl, beslutade Konung Carl att skriftligen uppmana Rådet till enighet och kraftigare försvarsanstalter mot de fiendtliga grannarna. Depescherna härom anförtrodde han åt romansens hjelte, *Axel*, som borde öfverbringa dem till Stockholm:

En afton han till Axel sade
 "Här är bref -- ett bref han lade
 uti hans händer — Axel, tag
 och rid igenom natt och dag
 till Sverge opp: när dit du länder
 du lemnar det i Rådets händer.
 Far hän med Gudi, än i qväll,
 och helsa till de gamla fjäll!" —

Nu följer skildringen af hjeltens börd, af hans karakter och af hans tappra vapenbröder:

Ung Axel älskade att rida.
 Glad tog han brefvet, sydde in
 i bältet det. Vid Holofzin
 hans fader föll vid Kungens sida,
 och öfvergifven, lägrets son
 uppväxte ibland vapnens dån.
 Det var en skön gestalt som Norden
 dem föder ännu någon gång,
 frisk som en ros, men smärt och lång
 som tallar i den Svenska jorden.
 Som himlen på en molnfri dag
 var pannans hvalf så fritt och herrligt,
 och allvarsamt och bottenärligt
 hvart enda af hans anletsdrag.
 Det syntes på hans klara öga

att det var gjordt att blicka opp
 med redlig tillförsigt och hopp
 till ljusets Fader i det höga,
 och blicka utan fruktan ner
 på honom som blott natten ser. —
 En plats bland Konungens Drabanter
 han fick, ibland sin själs förvandter.
 En ringa hop, ty deras tal
 var sju, som Carlevagnens stjernor,
 högst nio, såsom Minnets tärnor,
 och strängt var deras fria val.
 De pröfvades med svärd och lågor.
 Det var en christnad vikingstam,
 ej olik den som fordom samm
 på drakar öfver mörkblå vågor.
 De sofvo aldrig uti säng,
 men på sin kappa, bredd på jorden,
 bland storm och drifvor ifrån Norden,
 så lugnt som på en blomsteräng.
 En hästsko kramade de samman,
 och aldrig såg du dem kring flamman
 som sprakar ifrån spiselns håll;
 de eldade med kulor gerna
 så röda som när dagens stjerna
 går ner i blod en vinterqväll.
 Det var en lag i stridens våda
 att *en* fick vika först för sju
 med bröstet vändt mot dem ännu,
 ty ryggen skulle ingen skåda.
 Och slutligt var det ock ett bud
 helt svårt, det svåraste kanhända,
 till ingen mö de fingo vända

sin håg förr'n Carl tog sjelf en brud.
 Hur himmelsblått två ögon lyste,
 hur rosenrödt två läppar myste,
 hur barmens svanor summo på
 sin insjö, likaledes två,
 de måste blunda — eller springa:
 de voro vigde vid sin klinga.

Med hvilken kraftfullhet beskrifver icke Skalden dessa härdade Martis söner, hvilka hjälpte Carl att skörda så många lysande lagrar på stridens blodiga bana, och med hvilket behag målar han icke den för dem förbjudna fruktens, det vackra könets, retande skönheter! Lika dråpligt, om icke ännu förträffligare, målar han strax derefter *Axels* strid med de försåtliga fienderna, och hans slutliga fall för den öfverlägsna mängdens hugg:

Ung Axel sadlar gångarn gladt
 och rider genom dag och natt.
 Så kom han hän till Ukräns gränser
 då plötsligt det i skogen glänser
 af spjut och sablar rundt omkring.
 På en gång knäpps den blanka ring
 ihop. "Du för ett bref från Bender,
 stig af, gif det i mina händer,
 gif, eller dö!" — Ett svärdshugg var
 hans tydliga, hans Svenska svar,
 och talarn, plötsligt ödmjuk vorden,
 sig bugar i sitt blod till jorden.
 Med ryggen stödd emot en ek
 den kämpe leker nu sin lek.

Hyartat

Hvartut det tunga slagsvärd susar
der böjs ett knä och blodet frusar,
och ärligt löste han sin ed.

Ej en mot sju — det vore ringa —
men en mot tjugu flög hans klinga.
Han stridde som Rolf Krake stred.
Der var ej mera hopp i nöden,
han stred för sällskap blott i döden,
och månget sår med purpur-mund
ren hviskar om hans sista stund,
och blodet kring hans hjerta somnar
och handen, grodd vid fästet, domnar:
det svartnar för hans öga. Matt
han sjunker i den långa natt.

Men hejdom utbrottet af vår smärta: hjäl-
ten är väl öfvermannad och slagen, men icke död.
Den Gud, hvilken han ännu ej vågat egna sin
dyrkan, hyser medlidande för honom, och skic-
kar till hans räddning en ädel Amazon, som snart
blir det käraste föremål för hans hjerta:

Halloh! det skallar genom skogen,
och falcken dristig, hunden trogen
förfölja rofvet. I-galopp
en jägarskara svänger opp.
Främst på en tigerfläckig fåle,
med ridträgt grön, med rosenkind,
framsusar som en hvirfvel-vind
en sköldmö, skön som dagens stråle.
Förfärad röfvarhopen flyr,
men gångarn för de döda skyr,

och med ett språng står hon på jorden.
 Der låg han, som uti en dälld
 en ek utöfver småskog fälld
 när stormen rasat ifrån Norden.
 Hur skön han låg uti sitt blod!
 Och lutad öfver honom stod
 Maria, liksom förr Diana
 nedstigen från sin himmels bana,
 på Latmos, långt från jagtens då
 stod öfver sin Endymion.
 Den slumrarn som förtjuste henne
 han var ej skönare än denne.
 En gnista lif ännu förspörjs
 uti hans barm, fast sönderskjuten,
 och på en bår, af qvistar knuten,
 som i ett ögonblick besörjs,
 den bleknade de varsamt bära
 till hennes boning, som var nära.

I följande tirad:

Hon satt bredvid hans hufvudgård
 af ömkan och af sorg betagen,
 och fäste på de bleka dragen
 en blick, ett kungarike värd.
 Hon satt liksom i Greklands lunder
 (den sköna verld, som nu går under)
 en yppig ros som växer vild
 bredvid en fallen Herkulsbild.
 Till slut han vaknar ur sin dvala
 och ser sig om och börjar tala.
 Men ack! hans öga förr så mildt,
 nu var det stirrande och vildt.

"Hvar är jag? — Hvad vill du mig, flicka?

På mig får ej en qvinna blicka.

Jag hörer till Kung Carl. Din tår
får icke falla i mitt sår.

Min fader bor i vintergatan,
han vredgas, han har hört min ed.

Hur skön är dock den frestarn led!

Hur lockande! Vik från mig, satan!

Hvar är mitt bälte? Hvar mitt bref?

Med egen hand Kung Carl det skref.

Min faders svärd är godt, det biter
i synnerhet på Moscoviter.

Det var en glädje till att slå,

jag önskar, Kungen sett derpå.

Som mogna ax för lian strödde!

Mig tycktes nästan sjelf jag blödde.

Och brefvet jag till Stockholm för,
min ära står i pant därför.

Upp! ögonblicken äro dyra." — —

Så talar han i feberyra,

och dödsblek sjunker stridens vän

på fredlig kudde ner igen.

hvem skulle ej beundra den lyckliga liknelsen mellan den sörjande skönheten vid den sårade hjeltens sjukläger och den vilda törnrosen vid Alcides-stoden på det af Barbarerna härjade Greklands klassiska jord! Hvem skulle kunna utan rörelse läsa *Axels* tal i feberyrseln! Med det lifligaste nöje erfar man, att den unge krigarn icke är förlorad för världen, hvars njutningar han ännu icke smakat, men hvars vedervärdigheter redan så hårdt drabbat honom:

Och lif och död de stridde båda
 om ynglingen, men lifvet vann;
 och faran småningom försvann
 och Axel kunde nu beskåda
 med sansad blick, fast skum och matt,
 den Engel vid hans sida satt.
 Hon var ej som Idyllens Sköna,
 som gå och sucka i det gröna,
 en evig trånads konterfej,
 med lockar gula såsom solens,
 och kinder såsom nattviolens,
 och ögon som Förgätmigej. ,
 Hon var ett österns barn; de rika,
 de svarta lockar lågo lika
 en midnatt kring en rosengård,
 och glädjens mod, det enda sanna,
 stod stolt och ädelt på dess panna
 som Segrens bild på Sköldmöns vård.
 Dess färg var frisk som konstnärn målar
 Auroras i en krans af strålar.
 Växt var hon som en Oread,
 och gången dansande och glad.
 Och höga gingo barmens vågor
 af ungdomen och hälsan häfd:
 en kropp af ros och lilja väfd,
 en själ af idel eld och lågor,
 en sydlig sommarhimmel, full
 af blomsterdoft och solens gull.
 Der stridde i dess dunkla öga
 en himmelsk och en jordisk brand.
 Hon blickade så stolt ibland
 som Jofurs örn ifrån det höga,

och åter som det gulfvopar
som Afrodites skyvagn drar.

Hvilken hänförande målning af den Ukrän-
ska Sköldmön! Intet under, att *Axel*, den hit-
tills för könet så kallsinnige *Axel*, röres af den
sköna Jungfruns ömma omvårdnad, och att hans
hjärtas is småningom försmältes af hennes ögas
solskensstrålar. Skalden varnar hjälten för faran
med följande ord:

O! *Axel*, snart är sårens smärta
förbi, blott ärren återstå.
Ditt bröst det läkes utanpå,
men ack! hur går det med ditt hjerta?
Se ej så kärligt på den hand
som ständigt dina sår förband.
Den marmorhvita hand, den fina,
hon får ej hvila mellan dina.
Mer farlig är hon än i fjol
vid Cabbaliken uti Bender
de hårda Ottomanska händer
med krokig sabel och pistol.
De röda läpparna, de friska,
som öppnas endast för att hviska,
om tröst och hopp, en andesång:
det vore bättre att du hörde
de åskor, som Czar Peter körde
vid Pultava, ännu en gång.
Och går du kring i sommarvarmen,
än stapplande och blek och tård,
så stöd dig, *Axel*, vid ditt svärd
och icke vid den runda armen,

den Amor just beställt sig så
till örngott, att få hvila på.

och derpå vänder han sig med denna sublimes in-
vokation till Kärlekens allsmåktiga Gudamakt:

O kärlek! jords och himmels under!

Du salighetens andedrägt!

Gudomlighetens friska fläkt

i lifvets qualmuppfyllda lunder!

Du hjerta i naturens bröst,

du människors och Gudars tröst!

I hafvet söker droppen droppe,

och alla stjernorna deroppe,

de dansa ifrån pol till pol

en bruddans blott omkring sin sol.

Du är ännu i menskans sinne

en aftonglans, ett bleknadt minne

af skönare, af bättre dar

då hon ännu på barnbal var

i himlen, i det blå gemaket

med silfverkronorna i take,

och sof, se'n hon sig dansat varm,

hvar afton på sin faders arm.

Då var hon rik som bildningsgåfvan

och hennes språk var blott en bön,

och hennes broder var hvar skön,

hvar vingad himlason derofvan.

Men ack! hon föll hit ner, och sen

är icke hennes kärlek ren.

Dock hos den älskade hon känner

ett drag af fordna himlavänner,

hör deras stämman än en gång

i vårens eller skaldens sång.

Då glädes åter hennes sinne
likt fremlingens från Schweitz som hör
en hemlandston, som återför
hans Alpers och hans barndoms minne. —

Nu fortgår berättelsen, releverad af de ljufvaste idylliska skildringar af naturen och den vackra våraftonens tjusande företeelser:

Det var en afton. Qvällen låg
och drömde på sin bädd i vester,
och tysta som Egyptens prester
beganste stjernorna sitt tåg.
Och jorden stod i stjerneqvällen
lycksalig som en brud som står
med kronan i de mörka hår,
och ler och rodnar under pellen.
Af dagens lekar trött och varm
Najaden stilla låg och myste,
och aftonrodnan satt och lyste,
en präktig ros, i hennes barm.
Hvar kärleksgud som legat bunden
när solen sken, blef lös och red
på månens strålar upp och ned
med pil och båge genom lunden,
den dunkelgröna äreport
der våren nyss sitt intåg gjort.
Ur ekarna slog näktergalen,
den sången klingade i dalen
så öm, så oskuldsfull, så ren
som något qvåde af Franzén.
Det var som om naturen sade,
att nu sin herdestund hon hade,

så lifligt och så tyst ändå,
du kunde hört dess hjerta slå.

I en sådan stund, då Lunas smäktande blickar uppmåna till öm förtrolighet och hjertats utgjutelse mellan tvänne älskande, då dagslifvets omsorger icke mera trötta sinnet och förjaga de ljufvare känslorna ur den dödliges bröst, då det öfver hela naturen utbredda lugnet försätter själen i en upphöjd stämning,

Då gingo med förtjusta sinnen
bredvid hvarann de unga två.
Som brudpar vexla ringar, så
de vexlade sin barndoms minnen.
Han talte om de glada dar
då i sin moders hus han var
det furutimrade, det röda,
som stod bland tallar högst i Nord,
och om den kära fosterjord,
de kära syskon, alla döda.
Han talte om hur mången gång
den gamla djupa kämpesång,
de skinninbundna sagoskrifter!
hans längtan väckte till bedrifter,
och hur i drömmen mången natt
en kämpe utaf stål, han satt
på tolfotshöge gångarn Grane,
och red som Sigurd Fofnisbane
igenom Vafurlågor hän
till Minnets mö, hvars borg på fjällen
stod flammande i månskensqvällen

uti

uti en lund af lagerträn.

Qvafst blef hans bröst, qvafst blef hans
kammar,

han flydde mellan skogens stammar
och steg med barnslig glädje opp
till örnen uti furens topp,

och gungade för nordanvinden,
det svalkar hjertat, svalkar kinden.

O! den som finge åka i

den vagn af moln som far förbi,

och draga fjerran öfver fjärden
långt borrt uti den sköna världen

der Segren vinkar, Ryktet står

med kransen för den tappres hår,

och der Kung Carl (han har allenast

sju och ett halft år mer än du)

med svärdet plockar kronor nu,

och, gudaskönt! ger borrt dem genast.

Vid femton år min moder höll

mig längre ej, med gråt jag föll

till hennes barm, och drog till Pohlen.

I lägret sen mitt lif försvann,

och troget som en vakteld brann

det bland kanonerna och stålen.

Men såg jag foglarna ibland

som närde sina små och smekte,

såg jag ett barn som låg och lekte

bland blommorna vid bäckens rand:

då syntes tomt mig krigets dunder

och fridens bilder växte strax

uti min själ, med gyllne ax,

med glada barn, med gröna lunder.
 Och vid en stilla hyddas dörr
 en flicka stod, och qvällens flamma
 låg på dess anlet, just det samma
 jag stundom sett i drömmen förr.
 Nu på en tid de bilder fara
 beständigt kring uti min själ:
 jag sluter ögat och likväl
 jag ser dem lefvande och klara,
 och flickan som står midt deri,
 hon är din spegelbild, Marie!" —

Denna teckning af den unga gossens kära-
 ste sysselsättningar, af ynglingens lifliga begär att
 skörda ära på stridens fält, af hans lefnad bland
 vapnens dån och af det ideala af huslig lycka i en
 älskad makas famn, hvilket derunder bildade sig
 så leende i hans ungdomliga fantasi, hör väl till
 de skönaste stycken den fosterländska skaldekon-
 sten har att uppvisa; lika förträfflig, om icke än-
 nu skönare, måste Ditt känslofulla hjerta finna
 det följande:

Förvirrad svarade Maria:
 "Hur lycklig likväl mannen är!
 Den starke ingen boja bär,
 han hör från början till de fria,
 och farans tjusning, ärans glans
 och jord och himmel äro hans.
 Men qvinnans öde det är gifvet
 till mannens bihang genom lifvet,
 förbindningen uppå hans sår
 förgäten sedan de grott samman:
 hon offret är, han offerflamman

som präktig emot himlen går. —

Min fader föll i Czarens härar,
jag minnes knappt min moders bild,
och öcknens dotter växte vild

i detta slott, der slafven ärar,
i herrskarns nycker som han tål,
sin egen uselhets idól.

Ett ädelt sinne måste vänjas
vid väsen som så villigt tämjas.

Såg du uppå oändlig slätt
vår sköna, vilda gångarätt?

Som hjälten modig, lätt som hinden
hon hör ingen herre till;

med örat spetsadt står hon still
och vädrar faran, vänd mot vinden,

och plötsligt i ett moln af dam
hon jagar öfver fälten fram,

och strider sina egna strider
med oskodd hof, och gläds och lider.

J öcknens fria barn, hur sällt,
hur skönt ert lif på gröna fält!

Så ropte jag och bad dem bida
hvar gång min gnäggande Tartar,

en betslad slaf, mig lydigt bar
vid sina fria bröders sida;

men skaran lydde ej, och gick
förbi oss med föraktlig blick.

Odrägligt för min fria anda
blef slottets evigt enahanda;

och kriget har jag slitigt lärt
mot skogens ulf, mot bergens gamar

och ofta köpt ur björnens ramar
ett lif som då blef något värtd.

Och huru naiv, huru sann är icke denna bekän-
nelse:

Men ack! Natur, vi öfvervinna
ej dig: i hydda som på thron,
som sömmeraka, som Amazon,
din qvinna blir ändå en qvinna,
en ranka vissnad, om ej stödd,
ett väsen hvartill hälften felas:
hon har ej sällhet som ej delas
och hennes fröjd är tvilling född.

äfvensom möns ljufva reverier och hennes ömma
allokution till det kringliggande landskapet, vitt-
net till hennes fördna lugn och ystra lekar:

Det klappar i min venstra sida
en oro, ljuf ändå att lida,
en längtan till, jag vet ej hvad,
så smärtsam och ändå så glad.
Den har ej gräns, den har ej syfte,
det är som om mig vingar lyfte
från jorden, från det låga grus,
till stjernorna, till Gudars hus;
och åter som jag fölle neder,
J kära varelser, till eder,
J trän som jemte mig växt opp,
du kulle med din blomstertopp,
du bäck med dina kärlekssånger!
Jag hört, jag sett er tusen gånger,
men liknöjd som en bildstod ser,
nu först, nu först jag älskar er.
Det är mig sjelf jag älskar minder,
det är en känsla mera hög
mer ren än förr, alltsen . . ."

Den ömma bekännelsen hålles af blygsamheten tillbaka på läpparna, och

Här flög
en rodnad öfver jungfruns kinder,
och meningen som ej fick slut
uti en halvesuck taltes ut. —

Kärlekens allmakt verkar allt starkare på de
begge unga; snart äro de icke mera än ett lif,
en själ:

Och näktergalen slår i skogen,
och månen står bak skyn och lyss;
och med en lång, en evig kyss,
som lifvet varm, som grafven trogen,
upplöstes deras själar i
en enda salig harmoni.

De kysstes som när offret brinner
två flammor kyssas; de bli en
som strålar med ett högre sken
och närmare mot himlen hinner.

För dem var icke världen till
och tiden i sin flygt stod still.

Ty hvarje stund i dödligheten
af tiden mäts och har sin gräns,
men dödens kyss och kärlekens
de äro barn af evigheten.

De lycklige! Om jorden all
gått opp i rök, ej de sett flamman,
och fästet kunde störtat samman,
de hade icke hört dess fall.

Som Söderns Genius och Nordens

med mund mot mund de hade stått,
och icke vetat att de gått
till himlens salighet från jordens.

Denna salighet var ljuf, men den var dock
blott jordisk och, såsom all sådan, förgänglig.
Snart vaknar hjälten ur kärleksruset, påminner sig
sin pligt, beslutar att uppfylla den, men svär til-
lika sitt andra jag kärlek och trohet in i döden:

Tillbaka från sin himmelsfärd
kom Axel först. "Nu, vid mitt svärd,
vid Nordens ära, vid de stjernor
som stå likt hvita bröllopstärnor
och lysa genom lunden in!
för jord och himmel är du min.
O! den som långt, rätt långt från striden
i någon vänlig dal, der friden
emellan bergen bosatt sig,
fick lefva och fick dö med dig!
Men ack! en ed, en ed mig binder.
Med hotfull blick, med bleka kinder
hon lägger stum sin kalla hand
emellan våra bröst i brand.
Förskräcks ej: än kan allt förbytas,
den ed vill lösas, icke brytas.
Jag måste hän. När Maj härnäst
oss bjuder på sin blomsterfest,
då är jag säkert här tillbaka,
då hämtar jag min brud, min maka.
Farväl, du hälften af min själ,
farväl till dess, ett långt farväl!"

Det fattade beslutet utföres genast. *Axel* sliter sig ur den huldas armar och skyndar att trotsa nya faror:

Med dessa ord han borrt sig vänder,
han tar sitt bälte, tar sitt svärd,
och börjar oförskräckt sin färd
igenom Czarens hundra länder.
I skogen göms han, dagen lång,
men natten om han styr sin gång
allt efter himlahvalfvets kärna
vår Nords orubbeliga stjerna,
och efter Carlevagnen huld
som icke vet af nedergången,
den vagn med blanka tistelstängen,
med hjulspik smidda utaf guld.
Så kom han genom tusen faror
emellan fiendernas skaror
till Mälarns kungastad, der allt
med undran hör den djerfves frälsning,
och lemnade båd bref och helsning
i Rådet, som Kung Carl befallt.

Den Ryska skönheten, skiljd från sitt hjer-
tas vän, framlefver de sorgligaste dagar:

Emedlertid i öde salar
Maria suckar *Axels* namn.
Hon suckar det i skogens famn
och lär dess ljud åt berg och dalar.

Ett söderns barn, förtäres hon af den lå-
gande passionen, som ännu mera stegras af svart-
sjukans griller:

"Hvad var för ed som honom band?

En flicka i hans fosterland,
 en äldre kärlek? Ges det mera
 än en? mitt hjerta jäfvar flera.
 Du snöbetäckta Nordens mö,
 en af oss begge måste dö!
 Du känner icke söderns lågor.
 Långt bakom dina frusna vågor,
 långt bakom dina fjellars snö
 jag söker dig, du måste dö.

Snart tager dock hennes eget hjerta den
 frånvarande vännen i försvar:

Dock — kom ej Axel ifrån Norden
 som barn? Han såg ej fosterjorden
 sen dess, och långt från lägrets gny
 den skygga kärleken plär fly.
 Ack! intet svek, blott tro och heder
 bo på en panna hväld som hans.
 Jag såg ifrån hans ögas glans
 i botten på hans hjerta neder,
 som dagen ser i botten på
 en källa frisk och silfverblå.

Men då tvifvelsmålen åter uppstiga i hen-
 nes själ och smärtan tvingar henne att klaga:

Hvi flyr du då? Hvad förestafvar
 din ed? Att krossa detta bröst?
 Hvad — men i rymden dör min röst,
 en enka suckande bland grafvar,
 en dufva som med klagan far
 kring jord och himmel utan svar.

Ack!

Ack! skogar susa, böljor rinna
emellan oss, han hör mig ej.

fattar hon ett raskt beslut, värdigt den modiga
mö, som var bestämd till maka åt en af det Sven-
ska *Lejonhertas* tappra väpnare:

Hvad? om jag följde honom? Nej
det passar icke för en qvinna.
En qvinna? Hvem vet det? Jag bär
ett svärd, och mannen färdig är.
Med faran har jag ofta spelat,
om lif och död, ett tärningkast.
Vid gångarn är jag vuxen fast,
och aldrig än mitt lod har felat.
Den tanken ger en Gud mig in,
nu Axel, Axel, är du min.
Jag söker dig i höga Norden,
jag söker dig kring hela jorden,
från dal till dal, från strand till strand,
och eden från din mund jag tvingar.
Tag mig, o krig, på dina vingar
och sätt mig ner i Axels land".

Rådigt hade *Axel* utfört sin föresats;
ännu beslutsammare verkställer *Maria* sin, afläg-
ger den jungfruliga drägten och påtager en kri-
gares tunga rustning:

Så sagdt, så gjordt. Beslut och hand-
ling
är ett hos qvinnan. Sin förvandling
hon skyndar. Under krigarns hatt
hon gömmer sina lockars natt.

Den rika barmen snörs i kyller,
 med krut och bly hon renseln fyller,
 och öfver skullran, mjell och fin,
 hängs dödens synrör, en karbin.
 Ur gördeln känd af Grekens fabel
 nerblixtrar nu en krokig sabel,
 och rundt kring läpparna hon drar
 en skuggning som skall skägg betyda:
 det var som om du ville pryda
 med sorgeflor ett rosenpar.
 Hon liknade, med svärd och bälte,
 Gud Amor sjelf förklädd till hjelte,
 som Clinias son *) den målad bar
 på skölden blank och spegelklar.

Hvilken kraft, hvilket oesterhärmligt behag
 i de åtskilliga liknelserna och troperna, hvilken
 sanning i hela denna tirad, äfvensom i den följande
 afskedshelsningen till fadershuset och beskrifningen
 på det nyfödda Petersburg med Moskoyiternas rustningar
 emot Manhems försvarare:

"Farväl, du faderliga boning!
 En gång med kärlek och försoning
 jag kommer väl till dig igen.
 Nu kan jag icke längre dröja,
 tag mig, o natt, uti din slöja
 och för mig till mitt hjertas vän."
 Der låg ren då på vundna stränder
 i ögonvrån af somnad Nord
 Czar Peters stad, dit nu en jord

*) Alcibiades.

de pantförskrifna kronor sänder.
 Då var han ringa. I sin vik
 han låg, en nyfödd drake lik.
 Men arten röjes hos den unga
 som ringlar sig i solvarm sand;
 ren kokar giftet i hans tand,
 ren hväser han med klufven tunga.
 Der lastades mot Svea strand
 en flotta då med mord och brand.
 Dit styrer nu Maria färden
 och mellan fanorna och svärden
 hon framstår och en plats begär
 på flottan emot Nordens skär.
 En höfding för de vilda hopar
 betraktar henne skarpt och ropar:
 Mer farlig syns du, ungersven,
 för Nordens mör än för dess män.
 Hvart helst emot dem vi dig skicke,
 i skägget gripa de dig icke.
 Men kriget kan du lära dig
 af dem i grund: det är ett krig
 på lif och död; men öfver båda
 Gud ensam och St. Niklas råda. —

Som vi se, begagnar hjeltinnan sig af dessa
 rustningar, för att komma öfver till Svearikes
 skärgård; med en tropp Ryssar landstiger hon vid
 Sotaskär, denna i Sagan så namnkunniga ort,
 hvaraf äfven vår inspirerade Skald lemnar en
 kraftfull skildring:

Och seglen svälla, kölen far
 i skum utöfver östervågor,
 och snart i aftonsolens lägor

stå Sveas berg: än stå de kvar
 bland böljornas och tidens tummel,
 Naturens gamla jättekummel.
 De landade vid Sotaskär,
 en strand för trogna hjertan kär.
 Der skildes fordom sista gången
 ung Hjalmar och skön Ingeborg,
 der dog hon sedan utaf sorg
 när kämpen var till Oden gången,
 och hennes ande sitter än
 på klippan, sörjande sin vän.
 Du Nordens Leucas, Norden glömmer
 ditt namn, i sagans dar berömdt,
 men Hjalmars dödssång *) dig ej glömt,
 och skaldens bröst dig evigt gömmer. —

Nu härjar dödsengeln vidt och bredt om-
 kring på kusten: Ryssarne rycka allt längre in i
 det utan försvar lemnade landet:

Men redan brinner by vid by,
 och barnen skrika, qvinnor fly;
 de känna väl den Ryska fejden,
 och klockorna gå rundt i nejden
 båd natt och dag förutan ro:
 men ack! de väcka ej de döde.
 Ve dig, du arma land, du öde,
 i grafven dina kämpar bo!
 Dock samlar ännu landets fara
 af gubbar och af barn en skara

*) Hervara-Saga c. 5.

med svärd som på Germaniens fält
 tjent under Gustaf Adolfs fana
 och hillebarder, segervana
 den tid de gingo öfver Belt,
 och en och annan muskedunder
 med rostadt lås och itändt tunder.

Det var hvad Svea ägde då,
 en ringa hop, och illa väpnad,
 men utan tvekan, utan häpnad
 den gick mot fienden ändå.

Men icke man mot man han strider,
 sitt moln han vidt kring fälten sprider,
 och ljungar ifrån klippans topp
 dit intet mod kan tränga opp,
 och döden slår beständigt neder
 ohämnad i de glesa leder.

Men i Ödets bok var beslutadt, att det gamla Manhem ej skulle falla ett rof för barbariska horder; ännu lefver en hjelte, beredd att med sitt blod besegla sin varma fosterlandskärlek: *Axel* skyndar till striden, och genast förändras utseendet:

Då kommer som den vrede Thor
 med hammaren, med mandomsbältet,
 så kommer *Axel* öfver fältet
 der flykten sprids och fasan bor,
 en hjelpens engel sänd i nöden:
 hans bröst är stål, hans arm är döden.
 Han ordnar striden. Hit och dit
 han flyger uppå gångara hvit.
 "Stån, Svenskar, sluten edra leder,

Kung Carl har skickat mig till Eder,
 hans helsning jag till Eder bär,
 Gud och Kung Carl vår lösen är."
 "Gud och Kung Carl" kring fältet skallar:
 de höra när den tappre kallar,
 och klippan hvarfrån döden gick
 är stormad i ett ögonblick.
 Då slockna alla afgrundsgapen,
 och fältet sås med lik och vapen,
 och svärdet rasar blindt, men tryggt,
 i nacken på den vilda flykt,
 och häpne skynda röfvarbanden
 med kappadt ankartåg från stranden.

Striden är utkämpad, allting är åter tyst,
 nattens milda Gudinna nedgjuter sitt ljufva sken
 öfver den bloddränkta valplatsen. Men *Axel* kan
 ej finna ro: bedröfvad vandrar han omkring bland
 de fallna offren och anställer sorgliga betraktelser,
 hvartill den förfärliga taflan erbjuder honom ett
 rikt ämne. Detta skildras af Skalden med följande
 sublima episod:

Ett mättadt rofdjur lik låg ren
 den slagtning still och sof på fältet,
 och månen gjöt från himlatältet
 ner på förödelsen sitt sken.
 Längs utmed nattomhöljda viken
 går *Axel* suckande bland liken.
 De ligga parvis, man vid man,
 hur hårdt omfamna de hvarann!
 Vill du ett trofast famntag skåda,
 se ej på kärlekens, der båda

omarma ömt hvarann och le:
gå på ett slagfält hän och se
hur hatet, under dödens smärta,
sin ovän trycker till sitt hjerta.
Ack! kärlekens och glädjens rus
de flykta som en vårvinds sus,
men hatet, sorgerna och nöden
de äro trogna uti döden.

Axel störes i sina betraktelser af hvad han
minst kunde vänta sig: af sin älskarinnas stämma:

Så suckar han, och plötsligt hör
en stämma klagande i natten:
Jag törstar, *Axel*, gif mig vatten,
och tag mitt afsked förrn jag dör.
Vid denna röst, den välbekanta,
han störtar fram bland klippor branta
och ser — en okänd yngling, stödd
mot berget, sårad och förblödd.
Men månen går ur moln, och lyser
på bleka anletsdrag: då ryser,
då skriker han med fasans ton;
o Herre Jesus, det är hon!

Vi veta redan, att *Maria* beslutat söka upp
sin älskare; huru hon verkställt sitt beslut, der-
om upplyser oss *Skalden* sålunda:

Ack! det var hon. Med kufvad smärta
hon hviskar, med en röst så matt:
"Godafton, *Axel*, nej godnatt,
ty döden sitter vid mitt hjerta.
Spörj icke hvad som hit mig fört,

min kärlek blott har mig förfört.
 Ack! när den långa natten skymmer,
 och menskan står vid grafvens dörr,
 hur annorlunda då än förr
 syns lifvet och dess små bekymmer,
 och blott en kärlek skön som vår
 tas med när man till himlen går.
 Den ed du svor jag ville veta,
 nu skall jag den bland stjernor leta,
 der står hon skrifven, jag skall se
 din oskuld lika klart som de. —
 Jag vet jag handlat oförsigtigt,
 jag vet du sörjer mig uppriktigt;
 förlåt mig, för min kärleks skull,
 hvar tår du faller på min mull.
 Jag har ej bror, ej far, ej moder,
 du var mig far och mor och broder,
 du var mig allt — o Axel svär
 i döden att du har mig kär.
 Du svär: hvi skulle jag väl klaga?
 Det skönaste utaf sin saga
 har lifvet mig förtäljt. Din mö
 får hon ej vid ditt hjerta dö?
 Och blir ej hennes stoft förvaradt
 uti det land du nyss försvarat?
 Se, Axel, öfver månen far
 ett moln, när det försvunnit har
 då är jag död, då sitter Anden
 förklarad på den fjerran stranden,
 och beder godt för dig, och ser
 med alla himlens ögon ner.

Men

Men sätt en utländsk ros på grafven
och när hon dör, i snön begrafven,
det solens barn, tänk på din mö
som sofver under Nordens snö.
Dess blomningsdagar voro korrtta;
se Axel, nu är molnet borrtta,
farväl, farväl!" — En suck hon drog,
och kramade hans hand, och dog.

Hvilket ögonblick för den känslofulle *Axel!*
Också hade det på honom den förfärligaste ver-
kan: förståndets förlust. Katastrofen tecknas af
Poeten med dessa melankoliskt hänryckande drag:

Då steg från underjordens floder
ej döden, men hans yngre broder,
det bleka Vanvett opp, som går
med vallmokrans kring spridda hår,
och ömsom stirrar mot det höga,
och ömsom ner till jordens grund,
med löjet kring förvriden mund
och tårar uti halfsläckt öga.

Vid Axels hufvud rör det,
och sedan irra jemnt hans fjät
kring grafven, som i forntidssagan
den döde kring sin gömda skatt,
och stranden hörer dag och natt
hans rörande, hans hemska klagan.

"Var tyst, var tyst, du bölja blå!
Du får ej så mot stranden slå.
Du störer endast mina drömmar;

jag älskar icke dina strömmar,
 de skummande, med blod ibland,
 du förer döden till min strand.
 Här låg en yngling nyss och blödde,
 hans graf med rosor jag beströdde,
 ty han var lik, jag vet väl hvem:
 till våren för jag henne hem.
 De säga mig att jorden söfver
 min brud, och gräset växer öfver
 det troгна bröst, det är ej sant:
 hon satt i natt på klippans brant.
 Blek var hon som man döden målar,
 det kommer sig af månens strålar,
 och kall om läppar och om kind,
 det kommer sig af nordanvind.
 Jag bad den älskade att stanna,
 hon strök med fingret på min panna,
 det var så tungt, så mörkt i den:
 då blef det åter ljust igen.
 Och fjerran utur öster klarna
 de dagar, ack! de hädanfarna,
 de sköna dar, de himmelsblå:
 hur säll var stackars Axel då!
 Der stod ett slott i lunder gröna,
 det slottet hörde till den sköna.
 Jag låg i skogen mördad nyss,
 hon gaf mig lifvet med en kyss,
 hon gaf sitt hjerta åt mig arma,
 det rika hjertat, och det varma!
 Nu ligger det och fryser i
 förvissnad barm — det är förbi!
 J stjernor som på himlen brinnen,

jag ber Er, slocknen och försvinnen!
 Jag vet en morgonstjerna god,
 när gick hon i ett haf af blod.
 Det luktar blod ännu från stranden
 och blodig är jag sjelf på handen." ---

Så klagar han på Sotaskär.
 När dagen tändes är han der,
 när natten sänks går han ej åter:
 han sitter ständigt der och gråter.
 En morgon satt han död vid sjön,
 med händren knäppta hop till bön,
 och tårar på den bleka kinden
 halfstelnade i morgonvinden;
 och emot grafven der hon låg
 ännu det Brustna ögat såg. —

Har Du, min Vän! någonsin sett en mera för-
 tjusande teckning af vanvettets, det af sorgen föd-
 da vanvettets utbrott? Jag för min del anser det-
 ta stycke för det mest fulländade af hela den för-
 träffliga dikten; men ur stånd att med orden yt-
 tra mina känslor, instämmer jag här med Skalden,
 då han till slut säger:

Så var den saga som jag hörde,
 hur djupt, hur ömt hon då mig rörde!
 Fast tretti vintrar snögat se'n,
 hon lefver i mitt hjerta än.
 Ty med bestämda drag, med skarpa,
 de barndomsbilder tryckta stå

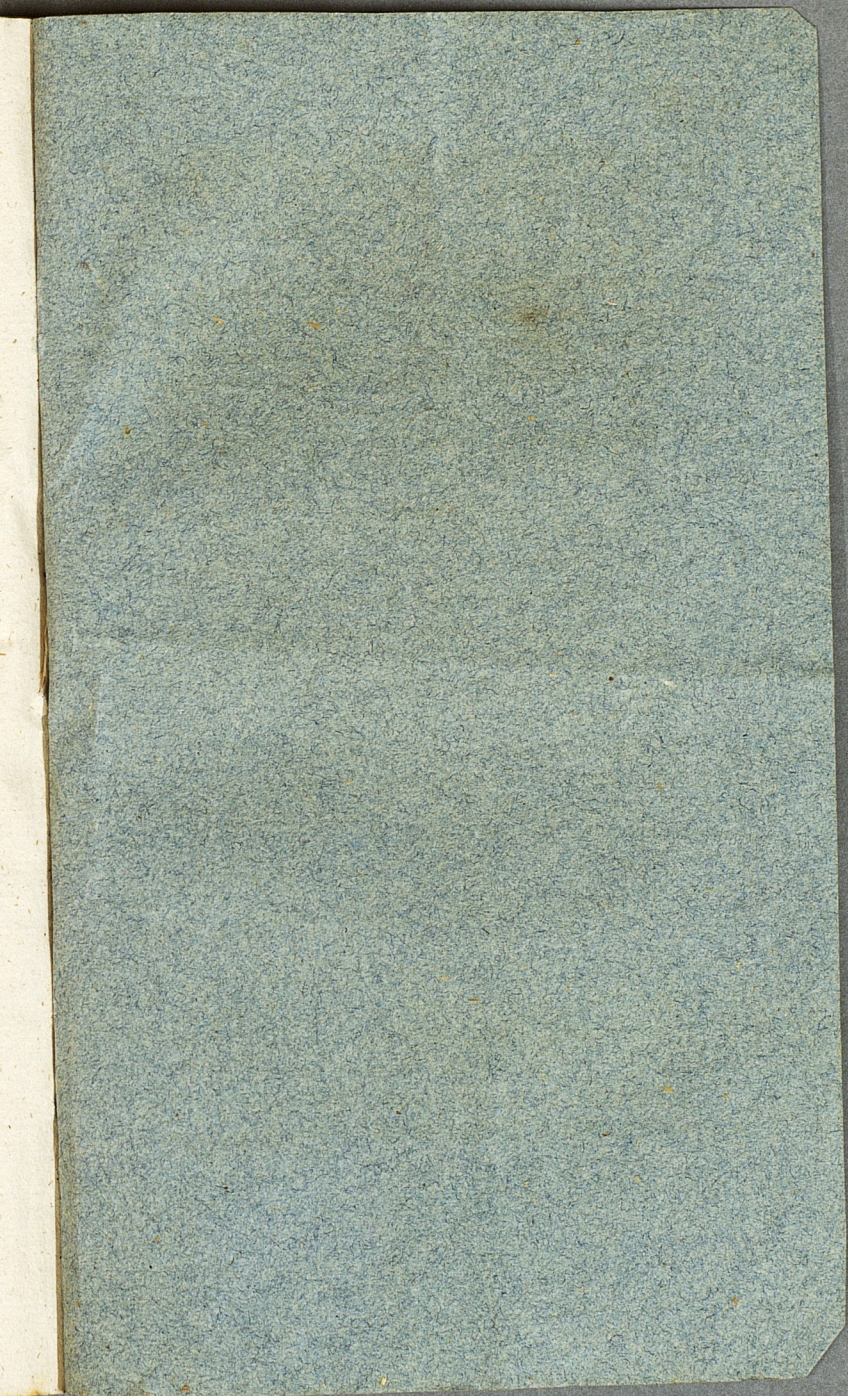
i skaldens själ: der bo de små
 som Aslög i Kung Heimers harpa;
 till dess, som hon, de träda fram
 förrådande sin gudastam
 med präktig drägt, med later höga,
 och gullgult hår och kungligt öga *).
 Ack! barnets himmel hänger full
 med lyror af det röda gull,
 och allt hvad mannen diktar sedan,
 som hjeltar stort, som blommor smått,
 i skönare gestalter gått
 förbi hans barndomsöga redan.
 Ännu ibland när vakteln slår
 melodiskt i den gröna vår,
 och månen går ur österhafven,
 en vålnad stigande ur grafven,
 och målar dalar, målar berg
 bedröfligt med de dödas färg:
 då susar det uti mitt öra,
 då tycker jag mig ännu höra
 de gamla, välbekanta ljud
 om Axel och hans Ryska brud.

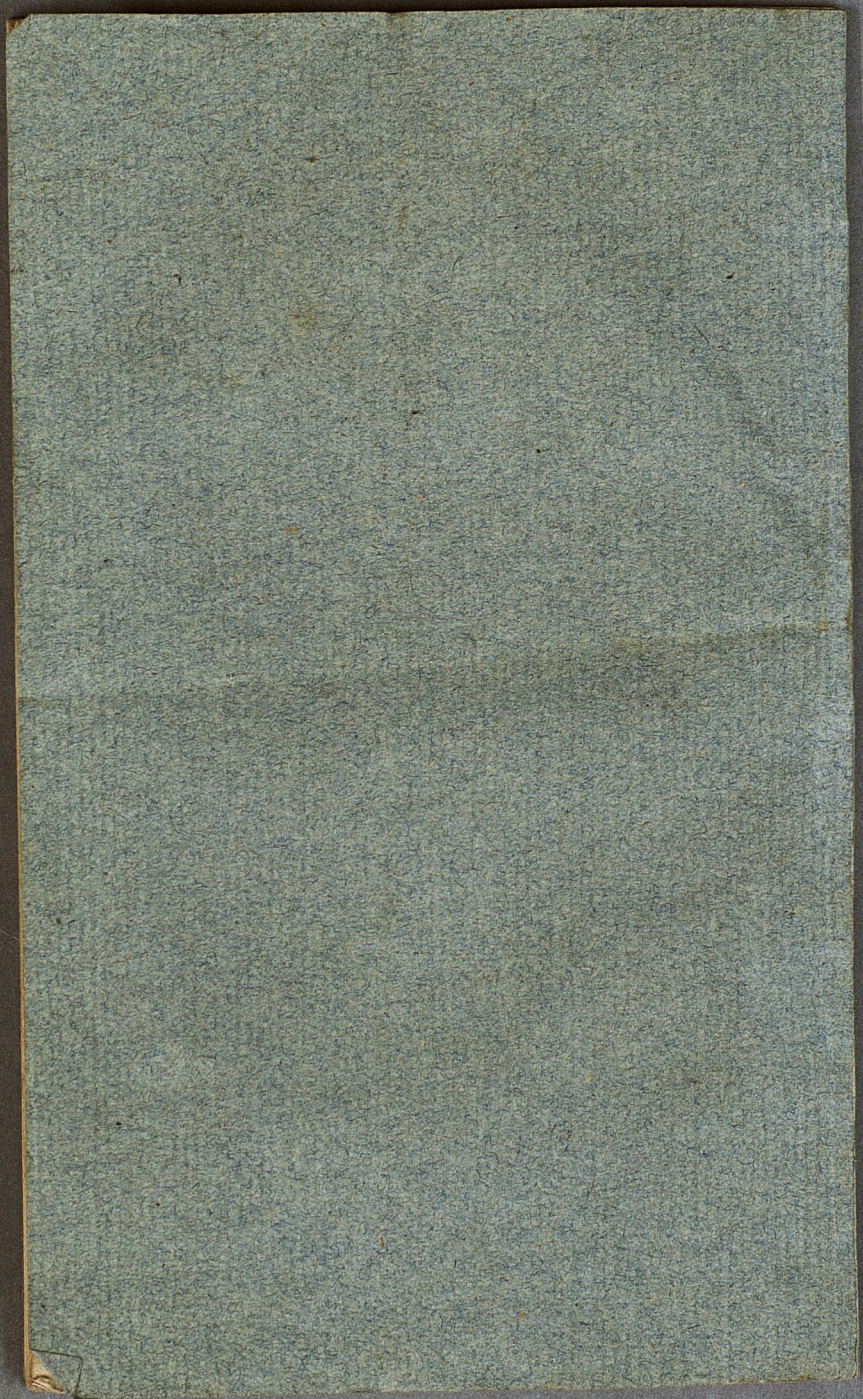
*) Volsunga-Sagan c. 52.

För att göra Dig till viljes, har jag här
 nedskrifvit dessa få reflexioner, svaga uttryck af

den beundran, som det mäterliga poemet hos mig väckt. Ett kritiskt bedömande ligger för högt öfver min sfer, såsom oinvigd i den ädla skaldegåfvans mysterier; men jag har gifvit hvad jag förmått, och uttalat min känslas mening, lika skiljd från begäret att smickra som från okynnet att tadla stora snillens alster: ett fel, som så ofta träffas hos nutidens lärda och olärda genier.

den beundran, som det wärdige beudet har
ycke. På kinnat bedomande ligger för högt
öfver min stot, kända minne i det till ständ-
gillvare regnerat, men det har gyllt hvar jag
tänkt, och minnet min känslas mening, för
skild från begrepet att smitta som från öfver-
att tulla stora smittans skara; ett till, som är ol-
ta rätta hos andens lära och öfver-
genet.

www.books2ebooks.eu